

זֶזוּ מִשָּׁם, אֱלֹא הִיּה מוֹלֵד וּמִבֵּיא וּמַעֲלָה
וּמוֹרִיד, עַד שֶׁהִיָּה רוֹאָה כָּל הַגּוֹלָה לְפָנָיו
כְּמִדּוֹרֵת הָאֵשׁ מֵרֹב אֲבוֹקוֹת²⁹:

משנה ה

חָצַר גְּדוּלָה הִיָּתָה בִּירוּשָׁלַיִם, וּבֵית יַעֲזֶק³⁰
הִיָּתָה נִקְרָאת, וּלְשֵׁם כָּל הָעֵדִים שֶׁבָאוּ בִשְׁבַת
מִחוּץ לַתְּחוּם מִתְּבַנְיָסִים, וּבֵית דִּין בּוֹדֵקִין אוֹתָם
שָׁם. וְסֵעוּדוֹת גְּדוּלוֹת עוֹשִׂין לָהֶם בְּשָׁבִיל

ר' עובדיה מברטנורא

כל הגולה. בני בבלי: כמדורת
אש. שכל אחד ואחד נוטל
אבוקה ומעלה לראש גג:
ה לא היו זזים משם כל היום.
העדים שיצאו חוץ לתחומן
בשבת ובאו להעיד. שהיוצא
חוץ לתחום אין לו אלא ארבע
אמות:

שִׁיהוּ רְגִילִין לְבֵא.

בְּרֵאשׁוֹנָה - אם היה זה בשבת, לֹא הָיוּ זִזִין הָעֵדִים מִשָּׁם - מחצר בית יעזק
במשך כָּל הַיּוֹם הואיל ויצאו מחוץ לתחום בשבת אין להם אלא ארבע אמות
(כמבואר בעירובין ד, א). ולכן אסור להם ללכת אלא בכל החצר שהיא כארבע אמות.
מאוחר יותר הִתְקִין רַבֵּן גַּמְלִיאֵל הַזֶּקֶן * שִׁיהוּ מִהַלְכִין אֶלְפִים לְכָל
רוֹחַ מִחוּץ לִירוּשָׁלַיִם, שהואיל והגיעו ברשות בית דין, הרי הם כאילו באו מתוך
התחום, ומותר להם ללכת בחזרה אלפיים אמה לכל רוח, כדין אנשי ירושלים.

וְלֹא רק אֵלוּ בְּלִבָּד הִקְלוּ להם ללכת אלפיים אמה ממקום שהגיעו, אֱלֹא אֶף
הַחֲכָמָה - הַמִּיִּלְדֵת הַבָּאָה לִילָד, וְהַבָּא לְהַצִּיל מִן הַדִּלְקָה, וּמִן הַגֵּיס -
חֵיל אוֹיֵב, וּמִן הַנְּהַר שֶׁעָלָה עַל גְּדוּתוֹ, וּמִן הַמַּפְלֵת - שֶׁבָּכָל אֵלוּ מִחֲלָלִים אֵת הַשְּׁבַת
לְצוּרֵךְ פִּיקוּחַ נֶפֶשׁ, הָרִי אֵלוּ כְּאֲנָשֵׁי הָעִיר שֶׁשְׁבַתוֹ בַּהּ בַּתְּחִילַת הַשְּׁבַת, וַיֵּשׁ
לָהֶם אֶלְפִים אֲמָה לְכָל רוֹחַ מִחוּץ לְעִיר לְלַכֵּת בָּהֶן:

ביאורים והרחבות

משיאין אלא על חסר, אין מקום לטעות וספק, שכשיראו את המשואות במוצאי שבת ידעו
בוודאות שהחודש חסר הוא.

29. גרסינן בגמרא (כג, ב): מאי "גולה"? זו פומבדיתא. מאי "כמדורת האש"? תנא: כל אחד
ואחד נוטל אבוקה בידו ועולה לראש גגו.

30. בגמרא (שם) שאלו מהי הגירסה המדוייקת? "יעזק" - לשון מעולה של תיקון, דכתיב
(ישעיה ה, ב): "ויעזקהו ויסקלהו", או לשון צער - "יזק", דכתיב (ירמיה מ, א): "והוא אסור
בְּאֲזָקִים"? ולא איפשיטא.

רבן גמליאל הזקן היה תנא בדור הראשון, נכדו של הלל הזקן. היה נשיא הסנהדרין ומנהיג האומה בעשרות
השנים שלפני חורבן הבית. הוא הראשון שנקרא בתואר "רבן", כלומר רבינו, הואיל והיה אהוב ואהוד בפני
כל רואיו. תיקן תקנות רבות בכל תחומי ההלכה שנצרכו לאותו דור, (ראה עירובין ו, ב השתלשלות בית
הנשיאות). ברוב חכמתו הכיר כי החורבן מתקרב והגלה את הסנהדרין ליבנה, כדי שתנצל מגזירת השמד
ומכעסם של המורדים (הרב אהרן היימאן "תולדות תנאים ואמוראים").

משנה ו

**בַּיַּד בּוֹדְקִין אֶת הָעֵדִים? זֶוּג עֵדִים שְׂבָא
רֵאשׁוֹן, בּוֹדְקִין אוֹתוֹ רֵאשׁוֹן.
וּמְכַנְּסִין תַּחֲלִילָה אֶת הַגְּדוּל שְׂבָהָן לַבְּדו
וְאוֹמְרִים לוֹ הַדֵּינָיִם: אָמַר בַּיַּד רְאִיתָ אֶת
הַלְּבָנָה, הָאֵם הִיתָ פְּגִימָתָה הַלְּבָנָה (צִידָה הַקְּעוֹר)
מִכוּוֹן לְפָנַי - כִּנְגַד הַחֲמָה, אוֹ מִכוּוֹן לְאַחַר
הַחֲמָה - לְצַד הַהַפּוֹךְ מֵהַחֲמָה? הָאֵם הַלְּבָנָה הִיתָ
לְצַפּוֹנָה שֶׁל הַחֲמָה אוֹ לְדְרוֹמָה? פְּמָה הָיָה הִירַח
גְּבוּהָ מֵעַל הָאוֹפֵק? וְלֵאמֹר הָיָה נוֹטָה? וְכַמָּה הָיָה
רְחֹב? אִם אָמַר הָעֵד שְׂרָאָה אֶת הַלְּבָנָה שֶׁהַפְּגִימָה
מִכוּוֹנָת לְפָנַי הַחֲמָה - לֹא אָמַר כְּלוּם שֶׁמֵּעוֹלָם
לֹא רֵאֲתָה חֲמָה פְּגִימָתָה שֶׁל לְבָנָה³¹.**

**וְאַחַר כֵּן הָיוּ מְכַנְּסִים אֶת הָעֵד הַשֵּׁנִי וּבוֹדְקִין
אוֹתוֹ. אִם נִמְצְאוּ דְבָרֵיהֶם מְכֻוְּנִים - עֵדוּתָן
קִיּוּמָת. וְשִׂאָר כָּל הַזּוּגוֹת שֶׁכָּבַר אֵין עֵדוּתָם נִצְרַכְת
לְאַחַר שֶׁקִּיבְלוּ אֶת הַזּוּג הָרֵאשׁוֹן, שׂוֹאֲלִין אוֹתָם
רְאשֵׁי דְבָרִים בְּלֹא לַחֲקוֹר אוֹתָם בְּפִרְטוֹת, לֹא מִפְּנֵי
שֶׁהָיוּ צְרִיכִין לָהֶן, אֲלֵא כִּדֵּי שְׂלֵא יֵצְאוּ בְּפִחֵי
נֶפֶשׁ - מֵאוֹכְזָבִים, שֶׁטְרַחוּ וְלֹא נִתְבַּקְּשׁוּ לְהַעֲיֵד.
וְלִמָּה עָשׂוּ זֹאת? בְּשִׁבְלֵי שִׁיְהוּ רְגִילִים לְבֹא:**

משנה ז

אם נחקרה העדות ונתקבלה עדותם, אזי ראש בית
דין אומר: **מְקַדְּשׁ! וְכָל הָעָם עוֹנִין אַחֲרָיו:
מְקַדְּשׁ! מְקַדְּשׁ!³²**
**בֵּין שְׁנֵי נְרָאָה הִירַח בְּזִמְנוֹ - בְּלִיל שְׁלֹשִׁים מֵהַחוּדֵשׁ
שֶׁעָבַר, בֵּין שְׂלֵא נְרָאָה בְּזִמְנוֹ וּמִמִּילָא יִהְיֶה רֵאשׁ**

ר' עובדיה מברטנורא

ו לפני החמה או לאחר החמה. פגימתה של לבנה לפני החמה, נוטה לצד החמה, או לצד אחר. ועלה קתני סיפא אם אמר לצד החמה לא אמר כלום, שמעולם לא ראתה חמה פגימתה של לבנה, דלעולם החלק המאיר ממנה נוטה לצד השמש והחלק הפגום נוטה לצד האחר: בצפונה או בדרומה. שהלבנה מתרחקת מן השמש פעם לצד צפון פעם לצד דרום, ואם ידעו בית דין בדרך החשבון שבאותו זמן ראוי שתהיה לצד צפון ואמרו העדים שראוה נוטה לצד דרום או איפכא, בידוע שעדי שקר הן: כמה היה גבוה. מן הארץ לפי ראות עיניכם. אם אמר אחד מן העדים גבוה שתי קומות והאחד אומר שלש, עדותן קיימת. אחד אומר שלש ואחד אומר חמש, עדותן בטלה: ולאין היה נוטה. ראשי הפגימה לאיזה צד נוטין, לצד צפון או לצד דרום: וכמה היה רחב. שהלבנה משתנה שעורה כפי מה שהיא רחוקה מן החמה או קרובה אליה: ז ראש בית דין אומר מקודש. דכתיב (ויקרא כ"ג) וידבר משה את מועדי ה', מכאן שראש ב"ד אומר מקודש: וכל העם עונין אחריו. דכתיב (שם) מועדי ה'

ביאורים והרחבות

31. פירוש: לא יכול להיות שהצד הקעור של הלבנה יהיה כנגד החמה, שהרי אורה של הלבנה בא לה מן החמה, ותמיד הצד העגול של הלבנה יהיה כנגד החמה. ולכן האומר שראה את הלבנה "לפני החמה" - לא אמר כלום.

32. גרסינן בגמרא (כד, א): מנא הני מילי (שצריך ראש בית דין לומר: מקודש)? אמר רבי חייה בר גמדה אמר רבי יוסי בן שאול אמר רבי: אמר קרא (ויקרא כג, מד): "וידבר משה את מועדי ה'"